[א]עושה פס גבוה עשרה במשך ארבע אמות ומעמידו לארכו של מבוי אי נמי כדרב יהודה דאמר רב יהודה מבוי שהוא רחב חמש עשרה אמה [ב]מרחיק שתי אמות ועושה פס שלש אמות ואמאי יעשה פס אמה ומחצה וירחיק שתי אמות ויעשה פס אמה ומחצה שמע מינה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות לא הוי עומד לעולם אימא לך הוי עומד [ג]ושאני הכא דאתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דהאי גיסא ומבטל ליה ויעשה פס אמה וירחיק אמה ויעשה פס אמה וירחיק אמה ויעשה פס אמה ש"מ [ד]עומד כפרוץ אסור לעולם אימא לך מותר ושאני הכא דאתא אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה [א]אין הכי נמי וכולי האי לא אטרחוה רבנן וליחוש דלמא שביק פיתחא רבה ועייל בפיתחא זוטא אמר [ב]רב אדא בר מתנה חזקה אין אדם מניח פתח גדול ונכנס בפתח קטן ומאי שנא מדרבי אמי ודרבי אסי התם קא ממעט בהילוכא הכא לא קא ממעט בהילוכא [ג]תנן התם [ד]עור [ה]העסלא וחלל שלו מצטרפין בטפח מאי עור העסלא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן עור כיסוי של בית הכסא וכמה כי אתא רב דימי אמר אצבעיים מכאן ואצבעיים מכאן ואצבעיים ריוח באמצע כי אתא רבין אמר אצבע ומחצה מכאן ואצבע ומחצה מכאן ואצבע ריוח באמצע א"ל אביי לרב דימי מי פליגיתו א"ל לא הא ברברבתא הא בזוטרתא ולא פליגין א"ל לאיי פליגיתו ובעומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות פליגיתו לדידך הוי עומד משתי רוחות לרבין מרוח אחת הוי עומד משתי רוחות לא הוי עומד דאי סלקא דעתך לא פליגיתו לרבין הכי איבעי ליה למימר אצבע ושליש מכאן ואצבע ושליש מכאן ואצבע ושליש ריוח באמצע ואלא מאי פליגינן לדידי הכי איבעי לי למימר אצבע ושני שלישים מכאן ואצבע ושני שלישים מכאן ואצבעיים ושני שלישים ריוח באמצע אלא אי איכא למימר דפלגינן בפרוץ כעומד פלגינן: [ה]אם יש לו צורת הפתח אף על פי שרחב מעשר אינו צריך למעט: אשכחן צורת הפתח דמהניא ברחבו ואמלתרא דמהניא בגבהו

איפכא

ומעמידו לאורכו של מבוי. באמצע הפתח דכיון דאיכא הכשר מבוי כאורכו של פס הוו להו כשתי מבואות ונעשה הפתח האחד למבוי זה והפתח השני למבוי השני: **מרחיק שתי אמות.** מן הכותל ומתחיל לעשות שם פס ועושהו משלש אמות לסתום הפתח ונמצאו חמש אמות אלו סתומות שפרצת שתי האמות ניתרת בעומד מרובה עליהן והיכא דהוי רוחב כ' יעשה כן אף לצד השני או יעשה פס שש אמות וירחיק ד' אמות וניתר לידו אחד בעומד מרובה על הפרוץ: **ואמאי.** מצרכת ליה לסתום ג' האמות כאחד: **יעשה פס אמה ומחצה.** לפיאה אצל הכותל וירחיק ב' אמות ויעשה פס אמה ומחצה אצל פתח גדול וכיון דלא שרית ליה בהכי משום דפרוץ מרובה על העומד שמכאן ועל העומד שמכאן אלא א"כ מצרפם יחד להיות שניהן רבין עליו שמעי' מינה מדלא מצטרפת להו עומד מרובה על הפרוץ בין ב' הרוחות כשמצרפם לא הוי עומד מרובה אלא זיל לגבי כל חד וחד ונמצא פרוץ רבה עליו ומבטלו ונמצא פתח רחב מעשר: **לעולם אימא לך.** בעלמא אי לא הוה קאי עומד זה בין שני פרצים מצטרפין העומדין לבטל פרוץ היחידי אבל הכא אתי אוירא דהאי גיסא דב' האמות ואוירא דפתח הגדול ומבטלי ליה לפס אמה ומחצה שביניהן: **שמע מינה פרוץ כעומד אסור.** ופלוגתא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע היא בשלהי פירקין ושמעת מהכא דרב יהודה כרב הונא סבירא ליה ולפיכך כל אמת פרוץ אוסרת עומד שאצלה ונמצא שאין כאן סתימה: **דהאי גיסא.** פתח גדול: **ודהאי גיסא.** אמה הפרוץ ומבטל ליה לאמה העומד שאצל הפתח: **וירחיק אמה.** מן הכותל ויעשה פס אמה ומחצה כו' דהשתא לא מצטרף אויר אמה עם אויר הפתח לבטל אמה ומחצה דהא בטיל ליה אויר דזוטר מיניה והכי הוי שפיר טפי שלא תהא פירצה שתי אמות כאחת: **אין הכי נמי.** דהכי שפיר טפי וכולי האי לא אטרחוה: **דילמא שביק פתחא רבה.** ובטיל תורת פתח מיניה ובטיל לחי המתוקן בו ונמצא מבוי זה בלא תיקון: **מאי שנא מדר' אמי ור' אסי.** דאמרי לעיל (ד' ה.) במבוי שנפרץ מצידו כלפי ראשו ג' אינו מתיר ואע"ג דאין פירצה פחותה מעשר אמות אוסרת במבוי קאמרי ליה אינהו משום דלמא עיילי ונפקי בההיא פירצה שלשה ובטיל קמא מפתח ובטיל תיקונו: **הכא.** ליכא למיחש להכי משום דההיא פירצה קטנה מצידו של מבוי היא וממעטי בהילוכא אבל הכא בראש המבוי הוא ולא ממעטי בהילוכא: **עור העסלא.** כדמפרש עור העשוי לבית הכסא של שריס חלל הנקב שבו מצטרף להיות עומד טפח שלם ואם יש תחתיו כזית מת וכלים מטמאים באהל ובפחות מטפח אין אהל דתנן (אהלות פ"ג משנה ז) טפח על טפח ברום טפח מביא את הטומאה: **וכמה.** יהא בנקב שיהא בטל אצל העומד שסביביו. במנחות פרק התכלת (ד' מא:) אמרינן טפח דאורייתא ד' בגודל חמש באצבע שית בזוטרתי: **ברברבתא.** בגודל: **בזוטרתי.** באצבע קטנה: **לדידך הוי עומד.** דהא אין באחד מן העומדין לבטל החלל עד שיצטרפו שניהן לבטלו: **לרבין.** דנקט החלל פחות מן אחד העומדין: **לא הוי עומד.** להצטרף לבטל הפרוץ: **לדידי הכי מיבעי לי ו) למימר כו'.** ולמינקט חלל יותר על כל אחד מהעומדין ואפ"ה ליצטרפי לרבות עליו ולבטלו אבל השתא משום דפרוץ כעומד הוא בכל חד וחד: **אלא אי פלגינן בפרוץ כעומד פלגינן.** דלרבין דנקט אצבע ומחצה מכאן ואצבע ריוח באמצע וממעט ליה לפרוץ מעומד שבצד אחד לא הוי עומד אלא אם כן כל אחד ואחד מרובה על הפרוץ: **דמהניא ברחבו.** להכשיר רחב מעשר: **ואמלתרא דמהניא בגובהו.** להכשיר גבוה מעשרים:

אתנייה

עושה פס גבוה עשרה במשך ד' אמות. אי איכא מראש הפס של צד פנים עד הכותל אמצעי של מבוי יותר מעשר צריך למבוי זה צורת הפתח דהוי כמבוי עקום ואע"ג דאליבא דשמואל קיימינן כדפרישית לעיל (א) אי ביתר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום דאפתיחה עקמומית קאי וריצב"א פי' דהכא אפילו ביתר מעשר לא מיקרי מפולש דכיון דשני הפתחים לרה"ר אחד והעומד בפתח זה לא יסבב לצד סביב [הפס] לפתח אחר אבל במבוי עקום יש בשני ראשי' בכל צד רה"ר ורגילות לילך דרך מבוי מצד זה לצד אחר משום הכי הוי מפולש (ז)ומבוי עקום דאצריכוה ללחות דהוי כמו לא הוי פתוח בשני פתחים לרה"ר אחד או יפרש שהוא מפולש משלש רוחות ובאמצע עקום כפי' ר"י: **ועושה** פס שלש אמות. וצריך לחי אחר דהאי פס לא מהני הואיל ומופלג מן הכותל שלש דאמר לקמן דלא הוי לחי ומשום הכי פריך מדר' אמי ומדר' אסי שהיה לו להתבטל לאותו התקון: **ואמאי** יעשה פס אמה ומחצה. פי' רש"י דאמאי אצרכיה פס ג' אמות יחד משמע שהמקשה בא להקל עליו ולא משמע הכי מדמשני לקמן כולי האי לא אטרחוה רבנן משמע שהמקשה להחמיר עליו בא וכענין זה משמע שהיו כל הקושיות לכך נראה דפריך ויעשה פס אמה ומחצה דהכי עדיף טפי דכשיש גיפופי לצד זה ולצד זה נראה יותר פתח: **עור** העסלא וחלל שלו מצטרפין. היינו כשהטומאה והכלי תחת העור כדאמרינן בפ"ק דסוכה (ד' יח.) ארובה בבית וכה פותח טפח טומאה בבית מה שכנגד ארובה טהור טומאה נגד ארובה כל הבית כולו טהור ומ"מ מצטרף האויר כמו אויר סוכה דמצטרפין ואין ישנים תחתיו ואין לחשוב האויר כסתום מטעם לבוד דהלכתא גמירי לה גבי טומאה דלא אמרינן לבוד ולהכי נמי קאמר בסמוך אצבעיים מכאן כו' ואי אמרת לבוד סגי במשהו מכאן ומשהו מכאן: **ואצבעיים** ושני שלישים ריוח באמצע. לא שייך בעור העסלא שהוא כלי אתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דעלמא ומבטל ליה אלא במחילות קבועות כדלעיל ולקמן בפירקין (ח)גבי מקיפין בחבלים וריצב"א מפרש דאוירא דעלמא לא אמר דאתי ומבטל ליה אלא באויר שאינו חשוב כסתום כההיא דלעיל דחשיב האויר של עשר כסתום ובמקיפין בחבלים אוירא דלמעלה מעשר חשוב כסתום אבל האויר שאינו מן המחילה אינו מבטל וכן משמע (לעיל ה.) דקאמרי רבי אמי ורבי אסי יש שם פס ארבע מתיר פירצה עד עשר ולא אמרינן אתי אוירא דהאי גיסא ודעלמא ומבטלי ליה אם לא שנחלק בין תחילת מבוי לסוף מבוי:

איפכא

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פי"ז מהלכות שבת הלכה כא סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף לג:
נג ב ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף לד:
נח ה מיי' פי"ז שם הלכה טז ופי"ו הלכה יד סמג שם טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף י ופי' שסג סעיף כו:

רב ניסים גאון

ומאי שנא מדר' אמי ור' אסי. חוזר על הדבר שהקדימנו בראש הפרק, דאיתמר מבוי שנפרץ מצדו כלפי ראשו איתמר משמיה דר' אמי ומשמיה דר' אסי אם יש שם פס ד' מתיר פרצה עד י'.

רבינו חננאל

עושה פס גבוה י' טפחים במשך ד' אמות. כלומר ארוך ד' אמות, ומעמידו באמצע מבוי לאורכו של מבוי. אי נמי כרב יהוד' דאמר מבוי שרחב ט"ו אמות מרחיק אמתים ועושה פס ג' אמות. ומקשינן ויעשה פס אמה ומחצה וירחיק ב' אמות ויעשה פס אמה ומחצה. שמעינן מינה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות לא הוי עומד. ודחינן שני (התם) [הכא] דקא אתי אוירא דהאי גיסא והאי גיסא ומבטיל ליה. ויעשה פס אמה וירחיק אמה כו'. ומאי שנא מדר' אמי ור' אסי דאמרי מבוי שנפרץ מצידו כלפי ראשו אם נשתייר פסל ד' מתיר פירצה עד עשר. ודחינן התם ממעט בהילוכה. תנן בתוספתא בכלים פרק תשעה עשר עור אסלא וחלל שלו מצטרפין לטפח, וכאילו סתום הוא כולו ומאהיל. פי' עור אסלא, כסא של ברזל ועושין בו בשני קצותיו רצועות מעור של בקר חזקות רחבות מאצבע ולמעלה וביניהן חלל. ויושב אדם עליו בשעה שצריך לנקביו והריעי נופל מן החלל על העביט של ריעי וזהו עור אסלא, עור כסא של בית הכסא הוא עור שהוא מכסה לאסלא. וכך שמה בלשון יון אסלא. ואמר רב דימי אצבעיים שיעור רוחב הרצועה מיכן ואצבעיים שיעור רוחב הרצועה מיכן

מסורת הש"ס

א) [לקמן טו: סוכה טו.], ב) [גירי' הרא"ש רב יהודה], ג) [ליתא בשום משנה ולפיכך מלת תנן צריך תיקון], ד) תוספ' כלים ב"ב פי"א, ה) [בערוך איתא האסלא ע"ש פי' באריכות], ו) כמ"ש: ליה, ז) ר"ת גרים ומבוי עקום כמין ח דאצריכו' ללחות לא הוי, ח) [דף טו:],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה עושה וכו' כדפרישית לעיל גבי אי ביתר:

רבינו חננאל (המשך)

ואצבעיים חלל באמצע. ורבין אמר אצבע ומחצה מיכן ואצבע ומחצה מיכן ואצבע חלל באמצע. ואסיקנא דלא פליגי, רב דימי אמר באצבעות קטנות שהן ו' בטפח. ורבין אמר באצבעות גדולות כגודל שהן ד' בטפח. כי פליגי בעומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות, לרב דימי דאמר אצבעיים מיכן ואצבעיים מיכן ואצבעיים ריוח אי מצרפת אצבעיים ואצבעיים מב' רוחות נמצאו מרובות על החלל, דהני ד' אצבעות והחלל בב'. אבל אם לא הצטרפם לא תמצא מרוח אחד עומד מרובה על הפרוץ, דהני אצבעיים והני אצבעיים אינן. אבל (רבא) [רבין] דאמר אצבע ומחצה מיכן ואצבע ומחצה מיכן ואצבע ריוח באמצע אמר לך אי איכא עומד מרובה על הפרוץ מרוח אחת אין. אבל מב' רוחות לא מצרפי. דאי ס"ד לא פליגי רבין ורב דימי הכי הוה ליה למימר אצבע ושליש מיכן ואצבע ושליש מיכן ואצבע ושליש ריוח באמצע. ודחינן אלא מאי אית לך פליגי. אי הכי רב דימי [הכי איבעיא ליה למימר] אצבע וב' שלישי אצבע מיכן, ואצבע וב' שלישי מיכן. שהן ג' אצבעות ושליש והאצבעיים וב' שלישי באמצע שהן שלש אצבעות חסר שליש, שנמצא העומד מב' רוחותיה העומד מרובה על הפרוץ [ב'] שליש אצבע. אלא כי פליגי בעומד כפרוץ רב דימי אמר הוי עומד (רבא) [רבין] אמר לא הוי עומד. והרחב מי' אמות אם יש לו צורת הפתח אין צריך למעט